

**IMPORTANȚA
PSIHOPEDAGOGIEI CREȘTINE
ÎN EDUCAȚIA RELIGIOASĂ
A TINERILOR**

ABORDARE INTERCONFESIONALĂ

ȘTEFAN ADRIAN GHIUȚĂ

**IMPORTANȚA
PSIHOPEDAGOGIEI CREȘTINE
ÎN EDUCAȚIA RELIGIOASĂ
A TINERILOR**

ABORDARE INTERCONFESIONALĂ

**EDITURA UNIVERSITARĂ
București**

Colecția RELIGIE ȘI FILOSOFIE

Referenți științifici: Pr. Prof. Univ. Dr. NICOLAE BRÎNZEĂ

Redactor: Gheorghe Iovan
Tehnoredactor: Ameluța Vișan
Coperta: Monica Balaban

Editură recunoscută de Consiliul Național al Cercetării Științifice (C.N.C.S.) și inclusă de Consiliul Național de Atestare a Titlurilor, Diplomelor și Certificatelor Universitare (C.N.A.T.D.C.U.) în categoria editurilor de prestigiu recunoscut.

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

GHIUȚĂ, ȘTEFAN ADRIAN

**Importanța psihopedagogiei creștine în educația religioasă a tinerilor :
abordare interconfesională / Ștefan Adrian Ghiuță. - București : Editura
Universitară, 2023**

Conține bibliografie

ISBN 978-606-28-1655-1

37

DOI: (Digital Object Identifier): 10.5682/9786062816551

© Toate drepturile asupra acestei lucrări sunt rezervate, nicio parte din această lucrare nu poate fi copiată fără acordul Editurii Universitare

Copyright © 2023

Editura Universitară

Editor: Vasile Muscalu

B-dul. N. Bălcescu nr. 27-33, Sector 1, București

Tel.: 021 – 315.32.47

www.editurauniversitara.ro

e-mail: redactia@editurauniversitara.ro

Distribuție: tel.: 021.315.32.47/ 0745 200 718/ 0745 200 357

comenzi@editurauniversitara.ro

www.editurauniversitara.ro

CUPRINS

ABREVIERI	9
INTRODUCERE	11
1. Alegerea titlului și motivația lucrării.....	11
2. Scopul și obiectivele lucrării	14
3. Cunoaștere și știință în abordările teologiei ecumenice.....	15
4. Importanța psihopedagogiei creștine în formarea conștiinței religios-morale a tânărului.....	20
5. Relația dintre psihologie-psihopedagogie și pedagogia creștină.....	23
CAPITOLUL 1	
DEZVOLTAREA PERSONALITĂȚII TINERILOR ÎN ABORDAREA PSIHOPEDAGOGIEI CLASICE.....	29
1.1. Caracteristici generale ale evoluției tinerilor. Aspecte dominante ale dezvoltării	29
1.2. Dezvoltarea psihică. Caracteristici defnitorii.....	40
1.3. Evoluția afectivității, motivației și voinței.....	54
<i>1.3.1. Evoluția afectivității</i>	54
<i>1.3.2. Evoluția motivației</i>	59
<i>1.3.3. Evoluția voinței</i>	64
1.4. Expansiunea personalității și a comportamentului.	66

CAPITOLUL 2

REVELAȚIA DUMNEZEIASCĂ, FUNDAMENT AL EDUCAȚIEI RELIGIOASE A TINERILOR.....	76
2.1. Valorile iudeo-creștine ale educației.....	76
2.2. Hristos – fundamentul educației religioase	84
2.3. Elemente de pedagogie creștină la Clement din Alexandria	88
2.4. Educația religioasă în gândirea și opera Sfântului Ioan Hrisostomul.....	93

CAPITOLUL 3

PSIHOPELAGOGIA RELIGIOASĂ, COMPO- NENTĂ A PEDAGOGIEI CLASICE ȘI IMPORTANȚA EI ÎN EDUCAȚIA RELIGIOASĂ A TINERILOR.....	116
3.1. Caracteristicile psihopedagogiei creștine.....	116
3.2. Caracteristici comune ale pedagogiei clasice și psihopedagogiei creștine	119
3.3. Psihopedagogie creștină și educație religioasă în contextul diversității actuale	122
3.4. Formarea conștiinței religios-morale a tine- rilor.....	125

CAPITOLUL 4

PSIHOPELAGOGIA CREȘTINĂ DIN PERSPECTIVĂ INTERCONFESIONALĂ.....	130
4.1. Psihologie, psihopedagogie, educație religioasă în context ecumenic	130
4.2. Învățătura ortodoxă despre educația religioasă ca parte a psihopedagogiei creștine	135

4.3. Viziunea catolică privind creșterea și educarea tinerilor.....	158
4.4. Concepția protestantismului clasic cu privire la educația religioasă.....	175
4.5. Repere neoprotestante cu privire la dezvoltarea sentimentului religios la tineri.....	199
4.6. Rolul psihopedagogiei religioase în creionarea unui dialog interconfesional.....	202
4.7. Asemănări și deosebiri interconfesionale	206

CAPITOLUL 5

ABORDĂRI MULTIDISCIPLINARE ÎN DIALOGUL ECUMENIC CU PRIVIRE LA EDUCAȚIA RELIGIOASĂ	212
5.1. Raportul dintre teologie și psihologie, în era globalizării	212
5.2. Repere misionare în dialogul dintre științe, psihologie și religie	220
5.3. Provocările lumii contemporane asupra psihopedagogiei creștine și educației religioase.....	222
5.4. Dimensiunea multidisciplinară și interconfesională a psihologiei.....	226
CONCLUZII.....	255
BIBLIOGRAFIE	263

ABREVIERI

În ordine alfabetică:

Arhid. = Arhidiacon

Arhim. = Arhimandrit

Art. = articol

B.O.R. = revista „Biserica Ortodoxă Română”

CCSL = colecția *Corpus Christianorum Series Latina*

Cit. = citat/citată

Conf. = Conferențiar

CSEL = colecția *Corpus Scriptorum Ecclesiastorum Latinorum*

Diac. = Diacon

Dr. = Doctor

Drd. = Doctorand

ED.IBMBOR. = Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române

Ed. = Editura

G.B. = revista „Glasul Bisericii”

Ierom. = Ieromonah

Lect. = Lector

M.B.= revista „Mitropolia Banatului”

M.O. = revista „Mitropolia Olteniei”

Magistr. = Magistrand

P.S.B./„P.S.B” = colecția *Părinți și Scriitori Bisericești*

PG = colecția *Patrologia Graeca*

PL = colecția *Patrologia Latina*

Pr. = Preot

Prof. = Profesor

Protos. = Protosinghel

Rev. = revista

S.T. = revista „Studii Teologice”

INTRODUCERE

1. Alegerea titlului și motivația lucrării

Prezenta teză de doctorat își propune, cu precădere, analiza dialogului interconfesional și interdisciplinar (teologie-psihopedagogie, credință-știință, cunoaștere-știință, tradiții-dialog, cunoaștere-misiune) cu accent pus, așa cum se poate observa din titlu, asupra dezvoltării personalității copilului și adolescentului în condițiile actuale ale evoluției psihologiei și a psihopedagogiei contemporane.

Când Mântuitorul Hristos le spune ucenicilor să lase copii să se îndrepte spre El (Mt. 19,14) se referă tocmai la această inițiere în minunata lumea a credinței, la adevărata pedagogie care întoarce ființa spre izvorul existenței care este Dumnezeu.

Psihopedagogia, chiar și psihopedagogia specială, în ciuda sistemului lor foarte riguros structurat¹, au nevoie de finalitățile cu care operează teologia ecumenică, au nevoie de o aprofundare a originii divine a omului și a sensului existenței – mântuirea sau întoarcerea la Dumnezeu și de dialogul așezat pe temelia corectitudinii și a egalității principiale dintre interlocutori, chiar și atunci când acest dialog este realizat între două domenii care par că se exclud (știința și religia).

¹ Ioan Nicola, *Pedagogie*, Ed. Didactică și Pedagogică, București, 1994, pp. 284-294.

Psihologia a apărut și s-a dezvoltat ca știință independentă în perioada modernă, prin desprinderea din sânul filosofiei, conținutul ei fiind alcătuit din doctrinele despre suflet emise de către marii gânditori. Nașterea ei a pus bazele pentru dezvoltarea ulterioară a mai multe ramuri științifice conexe de înțelegere, explicare și ameliorare a fenomenelor psihicului uman.

Desigur, majoritatea acestor curente de interpretare a manifestat și promovat o atitudine depreciativă față de religie, rămânând în mare măsură captivă a concepției iluministe privind definirea mecanicistă a omului ca măsură a tuturor lucrurilor și a psihicului acestuia exclusiv ca unitate rațională de sine stătătoare, complet izolată/opacizată față de Dumnezeu și de mediul înconjurător.

Pornind de la această rădăcină filosofică, psihologia dimpreună cu toate ramurile sale a ignorat, până în timpurile din urmă, facultatea religioasă a sufletului uman, negând implicit și aspirația sa apriorică spre Divinitate, înțeleasă ca Persoana transcendentă creatoare și proniatoare a universului, sursa primă și destinația ultimă a existenței și creșterii/progresului persoanei umane.

Astfel, psihicului uman a fost reținut și studiat ca atare mai degrabă ca un atom plutind solitar într-un eter imposibil de descris și de raportat, similar cumva aceluși „*nihil*” nietzchean, de inspirație oriental-schopenhauriană.

Cadrele social-economice de imigrație fluidă au adus oameni din multe medii religioase împreună în locurile în care trăim. Tradițiile religioase, până acum 200 de ani străine una de cealaltă, intră în arhitectura aceleași societăți, acum una lângă alta. Așa cum remarca Francis X. Clooney, „*prin obișnuință, aplicăm în continuare etichete ordonate,*

*cum ar fi religii orientale și religii occidentale, religiilor care prind rădăcini peste tot*².

Această diversitate religioasă ne provoacă și mai mult sub aspect misionar, deoarece o creștere vastă a cunoștințelor disponibile despre religii creează noi posibilități de învățare. „*Prin obișnuință, unii dintre noi încă ne imaginăm că alte religii se găsesc doar în părți îndepărtate ale lumii*”³. Tradițiile religioase sunt prezente în mod viu în orice fel de mass-media. Niciodată înainte nu au fost disponibile atât de ușor, atât de transparent și cu o asemenea calitate. Astăzi luăm act de *celălalt* prin intermediul imediatului informațional, putând învăța cu ușurință despre alte religii. Prin urmare, timpul și locul nostru ne îndeamnă la o învățare inter-religioasă necesară, proces realizat prin dialog.

Diversitatea devine un context primar pentru cercetarea și auto-înțelegerea unei tradiții; tradițiile particulare în concretizarea lor devin locul în care este dezvăluit sensul religios al diversității. „*Toate religiile sunt aproape de noi; indiferent dacă suntem conștienți sau nu, acestea devin parte din viața noastră și influențează identitățile noastre religioase*”⁴. Printr-o astfel de experiență interreligioasă, evaluată și extinsă în mod inteligent, dăm un sens mai profund intelectual și spiritual diversității, în lumina a ceea ce găsim în lumea din jurul nostru. Putem răspunde diversității cu un set distinct de sensibilități și perspective care echilibrează respectul și discernământul față de

² Francis X. Clooney, *Comparative Theology. Deep Learning Across Religious Borders*, Wiley-Blackwell, 2010, pp. 4-5.

³ *Ibidem*.

⁴ *Ibidem*.

tradițiile religioase și comunitatea în care acestea sunt circumscrise.

Acolo unde este posibilă interacțiunea interreligioasă, există și o responsabilitate, prin faptul că nu trebuie să ne întrerupem artificial și arbitrar căutarea de a ne înțelege constant propria credință, căreia îi suntem fideli. Multitudinea informațiilor din spectrul multiconfesional, atât de ușor accesibile, ar trebui să străpungă stereotipurile religioase și să ne elibereze de judecăți convenționale care persistă pur și simplu ca obiceiuri negative.

Psihologia în general și psihopedagogia, ca obiect al cercetării noastre, abordează metode din sfera fenomenologiei, rămânând încă într-o zonă de explorare depărtată față de vastul filon al tradiției religioase, în care s-ar putea identifica elemente și principii de înțelepciune în raport educarea tinerilor. Este vorba despre o înțelepciune filtrată de Revelație, care conturează din perspectiva legăturii persoanei umane cu Dumnezeu întregul proces al educației.

2. Scopul și obiectivele lucrării

Scopul tezei de doctorat propuse spre admitere, este acela de a prezenta într-o manieră sistematică și logică cunoștințele autorului și în același timp să creeze noi posibilități de cercetare pe temă, fie în direcția achiesării, fie în cea a combaterii totale sau parțiale a elementelor sau a concluziilor sale. Ideea principală este cea de a crea o dezbatere asupra subiectului propus și nu aceea de a pretinde exhaustivul.

Obiectivele avute în vedere pentru împlinirea scopului cercetării sunt:

- a) Intersectarea teologiei ecumenice cu domeniilor științifice din aria psihopedagogică, prin atragerea atenției

asupra unui subiect important din viața persoanei umane, anume formarea și dezvoltarea personalității copilului și a adolescentului. Pentru atingerea scopului propus, se va apela și la resurse ale altor ramuri ale teologiei, stabilindu-se anumite conexiuni cu informații din disciplinele laice: istorie, filozofie, sociopolitică, etc.

- b) Alinierea ideilor și organizarea materialului redactat în funcție de subiectul ales.
- c) Restrângerea pe cât de mult posibil a subiectului într-un spațiu restrâns și la nivelul intenționalității expuse în introducere, luând în calcul toate indicațiile oferite de către coordonatorul tezei. „*Cu cât se restrânge domeniul cu atât se lucrează mai bine și se merge la sigur*”⁵.
- d) Utilizarea unui vast aparat critic, bibliografic, și general științific, și teologic, din cele mai noi surse apărute pe domeniul tezei.
- e) Nu vor fi evitate nici citatele biblice și patristice care vin în susținerea argumentației acestei lucrări care, esențial, reprezintă o cercetare teologică ecumenică și misionară.

3. Cunoaștere și știință în abordările teologiei ecumenice

Dualitatea cunoașterii, apofatică și catafatică, a înscris umanitatea pe un drum ascendent al desăvârșirii, pornind de la cele văzute, spre cele nevăzute și spirituale. Sf. Maxim Mărturisitorul a descris acest drum ascendent al cunoașterii în trei trepte, pornind de la purificarea de patimi,

⁵ Umberto Eco, *Cum se face o teză de licență pentru disciplinele umaniste*, Ed. Pontica, Constanța, 2000, trad. George Popescu, p. 21.